

2016-05-01

สายใยจามจุรี : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์
และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

ศิริวรรณ ศิลัชชรินทร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

ศิลัชชรินทร์, ศิริวรรณ (2016) "สายใยจามจุรี : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา," *Jamjuree Journal*: Vol. 18: Iss. 2, Article 7.

DOI: 10.58837/CHULA.JAMJUREE.18.2.6

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree/vol18/iss2/7>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Jamjuree Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

สวดยเญจมตรี: ศิริวรรณ ศิลาพัชรนนท์ นิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๑๖-๒๕๒๐
และ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๒๐-๒๕๒๓

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูชุมชนอัมพวา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนาใน พ.ศ. ๒๕๔๘

อัมพวาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอดนียมแห่งหนึ่งของประเทศที่เกิดจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน เบื้องหลังของความสำเร็จนี้เกิดจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงให้การสนับสนุน

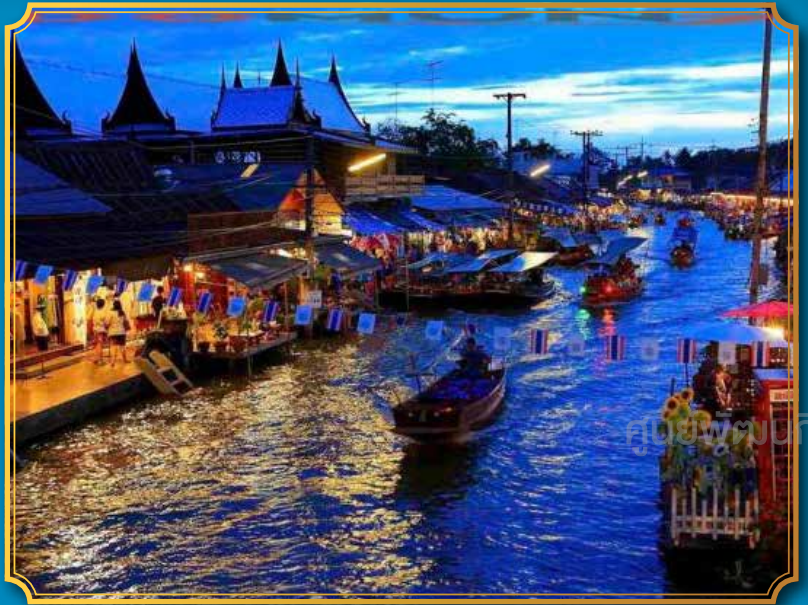
ชุมชนอัมพวา อยู่ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ระหว่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ ๓๒ กิโลเมตร เดิมมีชื่อเรียกว่า “บางช้าง” เคยเป็นอากรด่านขนอนและตลาดน้ำที่ใหญ่ที่สุดในลุ่มน้ำแม่กลองตั้งแต่สมัยกรุงปลายศรีอยุธยา ชุมชนอัมพวามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับต้นพระบรมราชวงศ์จักรี กล่าวคือ เคยเป็นสถานที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยา และเป็นเมืองที่ประสูติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมเด็จพระอมรินทราบามา ตย์ พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ และสมเด็จพระ

*รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

พระศรีสุริเยนทราธิบดี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เคยเสด็จประพาสต้น ๒ ครั้ง ในด้านศิลปวัฒนธรรม ชุมชนอัมพวา เป็นชุมชนริมน้ำในบริเวณที่ยังคง รักษาเอกลักษณ์การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม เอาไว้ได้เป็นอย่างดี มีรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่น่าสนใจ มีศาสนสถานและสิ่งก่อสร้าง ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หลายแห่ง นอกจากนี้ พื้นที่โดยรอบยัง อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสวนผลไม้ มีแม่น้ำ ลำคลองที่เชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการคมนาคมขนส่งทางน้ำไปยังพื้นที่อื่นๆ

ในอดีต ชุมชนอัมพวาเป็นศูนย์กลาง พาณิชยกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในพื้นที่ กลุ่มน้ำแม่กลอง ต่อมาในทศวรรษ ๒๕๒๐ มีการพัฒนาโครงข่ายถนนเข้ามาแทนที่ โครงข่ายทางน้ำ ประกอบกับการก่อสร้าง เขื่อนเก็บน้ำในพื้นที่ตอนบนของแม่น้ำ แม่กลอง ส่งผลให้ระบบนิเวศในพื้นที่ เปลี่ยนแปลง ความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติลดลง บทบาทความเป็น ศูนย์กลางพาณิชยกรรมและตลาด น้ำขนาดใหญ่ที่เคยคึกคักก็สิ้นสุดลง ชุมชนอัมพวาที่เคยรุ่งเรืองกลับซบเซา ลง อาคารร้านค้าริมน้ำที่เคยมีอยู่มาก หายไปปิดตัวลงและถูกปล่อยทิ้งร้าง ประชาชนจำนวนมากย้ายออกจากพื้นที่ เนื่องจากขาดรายได้ อย่างไรก็ตาม ชุมชน อัมพวาก็ยังสามารถคงเอกลักษณ์การตั้ง ถิ่นฐานริมน้ำดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี และ ได้รับรางวัลชุมชนอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ใน พ.ศ. ๒๕๕๕

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๕๔ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษา โครงการจัดทำแผนแม่บทและแผน ปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา สภาพแวดล้อมแม่น้ำ คูคลอง ในพื้นที่ ภาคตะวันตก ซึ่งเลือกคลองอัมพวาเป็น กรณีศึกษา และในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๖- ๒๕๕๘ โครงการอนุรักษ์ศิลปกรรมสิ่ง แวดล้อมพื้นที่คลองอัมพวา ซึ่งดำเนินการโดย

สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานให้ความช่วยเหลือ ทางวิชาการแก่ประเทศเดนมาร์ก (DANIDA) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงาน เทศบาลตำบลอัมพวา โครงการดังกล่าว ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ รวมทั้ง โครงการสาธิตซึ่งประกอบด้วยการ อนุรักษ์อาคารไม้ ๑๗ หลัง (ประกอบด้วยเรือนไทย เรือนแพ เรือนพื้นถิ่น หอแงไม้ และสำนักงานเทศบาลตำบล อัมพวา) และการปรับปรุงภูมิทัศน์ ๑ แห่ง นอกจากนี้ สำนักงานเทศบาล ตำบลอัมพวาร่วมกับชุมชนได้ดำเนินการฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวาในช่วงบ่าย-เย็น ของวันศุกร์-เสาร์-อาทิตย์ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ นอกจากนี้ คุณประยงค์ นาคะวงศ์ ได้น้อมเกล้าฯ ถวายหอแงไม้ริมคลอง อัมพวาและสวนผสมรวมพื้นที่ประมาณ ๒๒ ไร่ แต่มูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งสมเด็จพระ

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธานมูลนิธิฯ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนาใน พ.ศ. ๒๕๕๘ และ ๒๕๕๙ (ภาพที่ ๒) ได้พระราชทานพระราชดำริให้นำห้องแถว จำนวน ๒๙ คูหา และพื้นที่สวนของ มูลนิธิมาสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟู เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอัมพวา ซึ่งเปิดดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยพระราชทานนามว่า “โครงการอัมพวา- ชัยพัฒนานุรักษ์” เน้นการเผยแพร่วิถี ชีวิตริมน้ำแบบไทย มีบ้านเรือนอยู่ริม น้ำและมีสวนอยู่หลังบ้าน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำอาคารที่ได้รับการ อนุรักษ์มาปรับปรุงเป็นสำนักงานและ ร้านค้าของมูลนิธิฯ และร้านค้าและที่ อยู่อาศัยของชาวบ้าน ศูนย์ข้อมูลชุมชน อัมพวา รวมทั้งการปรับปรุงพื้นที่ด้านหลังห้องแถวไม้เป็นลานต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยศาลา อาคาร เอนกประสงค์ ร้านค้า และลานกิจกรรม

ซึ่งคนในท้องถิ่นสามารถนำสินค้าท้องถิ่นมาขายได้ นอกจากนี้ สวนผลไม้ของโครงการ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑๗ ไร่ ยังเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาระบบนิเวศของสวนผลไม้แบบยกร่อง ได้แก่ ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ ลิ้นจี่พันธุ์ค่อมและพันธุ์ตะกั่วแก้ว มะพร้าว หมากรุก อัมพวา (มะเปรียง) มะม่วง มะปราง ลำไย ชมพู่ ขนุนและกล้วย เป็นต้น รวมทั้งต้นจากและลำพูที่ขึ้นอยู่ในลำประโดงบริเวณขอบสวน สัตว์ในระบบนิเวศน้ำกร่อย ได้แก่ ปูเปี้ยว ปลาตีน ตะกวด นกต่างๆ เช่น นกกระยาง นกเขาไฟ นกเขาใหญ่ นกเอี้ยง นกกางเขน นกกระजิบ นกกระจอก นกขาบ นกกิ้ง เป็นต้น

ใน พ.ศ. ๒๕๕๑ เทศบาลตำบลอัมพวาได้เสนอโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่ริมคลองอัมพวา เข้าประกวดในโครงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ปรากฏว่าได้รับรางวัลชมเชย (Honorable Mention) โดยคณะกรรมการผู้ตัดสินกล่าวชื่นชมโครงการนี้ว่า

“โครงการอนุรักษ์ชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามประสบความสำเร็จในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการคุ้มครองอาคารที่มีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกของประเทศไทย สามารถอนุรักษ์อาคารสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีคุณค่าของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี และยังได้รักษาลักษณะการตั้งถิ่นฐานริมฝั่งคลองแบบดั้งเดิม ที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงไว้อีกด้วย นอกจากนี้ โครงการฯ ยังแสดงถึงคุณค่าของความสำคัญทางวัฒนธรรม และการตระหนักถึงมรดกทางสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งคลองประวัติศาสตร์แห่งนี้”

เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ มีพิธีมอบรางวัลดังกล่าวในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเปิดโครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์ ในครั้งนี้ Dr. Sheldon Sheffer ผู้อำนวยการ UNESCO กรุงเทพฯ น้อมเกล้าฯ ถวายโล่รางวัลในฐานะที่ทรงดำรง

ตำแหน่งองค์ประธานกรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งเป็นเจ้าของอาคารส่วนหนึ่งในโครงการอนุรักษ์ และมูลนิธิฯ ยังได้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากบริเวณตลาดน้ำปากคลองอัมพวาเข้ามาในบริเวณในคลองมากขึ้น โดยเทศบาล ได้ก่อสร้างบันไดคอนกรีตขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถจอดเรือขายอาหารให้นักท่องเที่ยวได้สะดวก ทำให้เกิดตลาดน้ำขนาดเล็กหน้าโครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์

นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมาก เช่น การสร้างเขื่อนหินทิ้ง การปรับปรุงทางเท้า การปรับปรุงและก่อสร้างสะพานคนเดินข้ามคลองอัมพวาโดยสำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา การก่อสร้างและปรับปรุงอาคารพิพิธภัณฑสถานในอุทยาน ร. ๒ การวิจัยและพัฒนาด้านอาหาร ขนม และเครื่องดื่ม การบูรณะอาคารเรือนไทย และการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานในอุทยาน ร. ๒ การบูรณะอาคารในวัดอัมพวันเจติยารามและวัดพระยาญาติ

ผลของการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่ชุมชนอัมพวาและจังหวัดสมุทรสงคราม สรุปลงได้ดังนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ

โครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์ ซึ่งตั้งอยู่กลางคลองอัมพวา ทำให้

ภูมิทัศน์ในคลองอัมพวาแลดูสวยงามขึ้นเนื่องจากอาคารห้องแถวริมน้ำได้รับการอนุรักษ์ และยังทำให้ให้เจ้าของอาคารบ้านเรือนใกล้เคียงซึ่งเป็นเรือนแถวไม้ เรือนไทย เรือนพื้นถิ่น และอาคารร่วมสมัยได้ลงทุนซ่อมแซมอาคารช่วยทำให้ชุมชนอัมพวามีความพร้อมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น อาคารริมคลองที่เคยปิดทึบทั้งข้าง ก็มีการปรับปรุงและเปิดเป็นร้านค้า ร้านขายเครื่องดื่ม ขายของที่ระลึกและโฮมสเตย์ ซึ่งเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวไปชมห้องห้อยในช่วงค่ำ ทำให้เกิดความต้องการที่พักแรมในอัมพวา

๒) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

การอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนริมคลองอัมพวาและการฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวาที่จัดในช่วงสุดสัปดาห์ ทำให้ชาวบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น หมดภาระหนี้สิน บ้างก็นำเรือที่มีอยู่มาซ่อมแซม เพื่อนำนักท่องเที่ยวไปชมทัศนียภาพของชุมชนริมน้ำ ผู้ที่มีฝีมือในการปรุงอาหารคาว-หวาน และการผลิตงานหัตถกรรมต่างๆ เช่น เบญจรงค์ กะลามะพร้าว และสิ่งประดิษฐ์อื่นๆ สามารถขายสินค้าของตนซึ่งเกิดจากการลงทุนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีการประเมินรายได้ที่เกิดจากตลาดน้ำอัมพวาว่า ใน พ.ศ. ๒๕๔๗ มีรายได้ไม่

เกิน ๕๐ ล้านบาทและได้เพิ่มเป็น ๖๐๐ ล้านบาท ใน พ.ศ. ๒๕๕๒ (ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด, ๒๕๕๓)

ผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนอัมพวาและพื้นที่โดยรอบในจังหวัดสมุทรสงคราม ทำให้รายได้ผลิตภัณฑ์ของจังหวัดเพิ่มขึ้น โดยใน พ.ศ. ๒๕๕๖ จังหวัดสมุทรสงครามมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ย ๕๒,๕๕๔ บาทต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นจังหวัดที่ยากจนในภาคกลาง และใน พ.ศ. ๒๕๕๕ มีรายได้ต่อหัวเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น ๙๕,๓๐๓ บาทต่อปี ซึ่งเป็นการเพิ่มร้อยละ ๙.๐๓ ต่อปี ภายหลังการเริ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา สาขาที่มีการเพิ่มมากในส่วนของการรายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ได้แก่ สาขาบริการด้านการเงิน สาขาเกษตรกรรม สาขาการขายส่งขายปลีก สาขาโรงแรมและภัตตาคาร สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม และสาขาบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งสัมพันธ์กับจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามที่เพิ่มขึ้น ดังปรากฏจากสถิติของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยาน ร.๒ ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ มีจำนวน ๑๒๗,๑๒๐ คน ซึ่งเป็นช่วงก่อนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยาน ร. ๒ ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ เพิ่มขึ้นเป็น ๑๘๒,๖๙๗ คน (มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า

นาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖) เป็นการเพิ่มร้อยละ ๔.๓ ต่อปี การท่องเที่ยวจึงเป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของอัมพวา

๓) การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร สังคม และวัฒนธรรม

สภาพเศรษฐกิจมีผลต่อการเคลื่อนย้ายของประชากร ในช่วงที่ตลาดน้ำอัมพวาได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาล มีประชากรในเขตเทศบาลประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน ภายหลังจากการที่ส่วนลุ่ม ตลาดน้ำอัมพวาหมดไป ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นออก มีประชากรใน พ.ศ. ๒๕๕๖ ลดลงเหลือ ๕,๕๑๓ คน ซึ่งเป็นการลดลงเกือบครึ่งหนึ่งในช่วงเวลา ๗๐ ปี และในปลาย พ.ศ. ๒๕๕๗ มีจำนวนประชากร ๕,๑๒๒ คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักทะเบียนราษฎร, ๒๕๕๗)

การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนอัมพวา ทำให้ลูกหลานของคนอัมพวา กลับสู่ท้องถิ่น บ้างก็กลับในช่วงวันหยุด เพื่อเปิดบ้านเป็นที่พักนักท่องเที่ยวหรือขายสินค้าที่ระลึก ทำให้คนในวัยทำงานกลับคืนถิ่น เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณีทางน้ำ เช่น การฟื้นฟูการลอยกระทงสาย ซึ่งทำด้วยกาบกล้วย การฟื้นฟูการใส่บาตรพระทางน้ำ การทอดผ้าป่าเรไร ซึ่งเป็นการทอดผ้าป่าทางเรือ การตัดบาตร

ขนมครก การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการทำเบญจรงค์อาหาร และขนมในวรรณคดีในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

กระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวาและการฟื้นฟูตลาดน้ำเป็นต้นแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนและตลาดน้ำหรือตลาดริมน้ำในประเทศไทย มีหน่วยงานจากกระทรวงต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ฯลฯ เดินทางมาศึกษาและดูงานที่อัมพวา ทั้งนี้ เทศบาลและอบต. หลายแห่งได้นำไปประยุกต์ใช้กับบริบทในท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดริมน้ำและตลาดน้ำในภาคกลาง ได้เริ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนที่เปิดดำเนินการภายหลังตลาดน้ำอัมพวาไม่ต่ำกว่า ๒๐ แห่ง

กล่าวได้ว่า แนวพระราชดำริสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ให้นำทรัพยากรของมูลนิธิชัยพัฒนามาร่วมฟื้นฟูชุมชนอัมพวา มีส่วนสำคัญที่ทำให้กระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวาประสบความสำเร็จ และยังมีผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำอื่นๆ ของประเทศด้วย

เอกสารอ้างอิง

ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด พันธุ์อาจ ชัยรัตน์ และมูอิกา เพิกษาพงศ์, ระบบนวัตกรรมสายการพัฒนาแบบเศรษฐกิจฐานความรู้
เชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์, ๒๕๕๓.
ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์, “การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา”, วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
วรรณศิลป์ พิรพันธุ์ และศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์, “การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, เศรษฐกิจพอเพียงลำดับที่ ๒ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.